FAKİR ÇĀRUDATTA
दरिद्रचारुत्तम्
(DARİDRAÇĀRUDATTAM)

&

KIRIK KALÇA
ऊरुभङ्गम्
(ŪRUBHAṄGAM)

भास
BHĀSA

Sanskrit Aslından İngilizcesiyle Karşılaştırarak Tercüme Eden
H. Derya CAN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1817
EDEBÎ ESERLER: 926

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-255-9

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

Özgün Adı: दरिद्रचारुत्तम् - ऊरुभङ्गम्

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Dizi Editörü: Göktürk Ömer Çakır

Kitap Editörü: F. Jale Gül Çoruk

Son Okuma: Sümeyye Özdemir

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Baskı ve Cilt: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Bhāsa: İlk Hindu saray şairi olarak kabul edilen Bhāsa'nın hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Bu yüzden de onun yaşadığı dönemi söylemek pek mümkün değildir. Ancak elde olan bilgilere dayanarak MS 1.-3. yüzyıllar arası bir dönemde yaşadığı tahmin edilmektedir. Dramlarından anlaşıldığı üzere Tanrı Vishṇu inanırı olduğu ve Tanrı Brahma'nın da yüceliğine her zaman vurgu yaptığı görülmektedir. Farklı kaynaklara göre adına atfedilen on üç eseri vardır.

H. Derya Can (Amasya): Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hindoloji Ana Bilim Dalından mezun oldu. Aynı ana bilim dalında yüksek lisans ve doktora programlarını tamamlayarak 2000 yılında "edebiyat doktoru" unvanını aldı. 1995 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma Bursu alarak on ay Hindistan'daki Delhi Üniversitesine gitti. 2000 yılında Hint hükümetinin davetlisi olarak Kendriya Hindi Sansthan (Agra), Allahabad Üniversitesi, Hindi Sahitya Sammelam (Allahabad), Sanskrit Üniversitesi ve Sahitya Akademisinde (Delhi) bilgi paylaşımı çerçevesinde akademik görüşmelerde bulundu. Sanskrit Grameri, Devanāgarī Alfabesi ve Sanskrit Parçalar, Malavikā ve Agnimitra adlı dram ve Pañçatantra adlı masal çalışmalarının yanı sıra çift yazarlı olarak hazırladığı *Hintçe Gezi ve Konuşma Rehberi* ve Rāmāyaṇa (derleme) destanıyla ilgili basılmış çalışmaları da vardır. 2009 yılında doçent unvanı almıştır. 1992 yılında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladığı Hindoloji Ana Bilim Dalında 2014 yılından itibaren profesör kadrosunda öğretim üyesi olarak görev yapmaya devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRİ HAKKINDA 9
BHĀSA KİMDİR? 11
FAKİR ÇĀRUDATTA (दरिद्रचारुत्तम् DARİDRAÇĀRUDATTAM)
DRAMININ KARAKTERLERİ 15
GİRİŞ 17
I. PERDE 19
II. PERDE 29
III. PERDE 35
IV. PERDE 43
KIRIK KALÇAऊरुभङ्गम् (ŪRUBHAṄGAM) 51
KIRIK KALÇA (ŪRUBHAṄGAM)DRAMI HAKKINDA.....53
KIRIK KALÇA (ŪRUBHAṄGAM) DRAMININ KARAKTERLERİ.....55
GİRİŞ 57
PERDE.....59
ÇEVİRMENİN KAYNAKÇASI 72

ÇEVİRİ HAKKINDA

Hint dram yazarı Bhāsa'nın Daridraçārudatta (Fakir Çārudatta) ve Ūrubhaṅgam (Kırık Kalça) adlı iki dramının çevirisini, elimizde bulunan İngilizce çevirilerini Sanskrit ve Hindī dilleriyle karşılaştırarak yaptık. Eserin anlam kaybına uğramaması için de eserde Türkçe karşılıkları tam olarak karşılanmayan kelimelerin Sanskrit anlamlarını kullandık. Ancak bu kelimeleri dipnotlarda açıklamaya özen gösterdik.

Sanskrit dilinin yazıldığı Devanāgarī alfabesine, şimdiye kadar neden bu alfabeye neden bu adın verildiğine dair bir bilgi yoktur. "Deva" ve "nāgarī" kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan bu alfabe "Tanrıların Şehri" anlamına gelmektedir. Klasik Sanskrit dilinde kırk dokuz ses vardır. Bunların dokuzu sesli, dördü çift sesli, yirmi beşi sessiz, dördü yarı sesli, üçü fışıltı sesi, biri de nefes sesidir; ayrıca *anusvāra*, *anunāsika* ve *visarga* adı verilen birtakım özel sesler yer almaktadır.

Sanskrit sözcüklerin Latin karakteriyle yazımında, harflerin üzerine ya da altına bazı imler konulmaktadır. Bu kullanımlar, ilgili harfin sesbirimsel karşılığı ile ilgili oldukça önemli bilgiler vermesi açısından büyük bir önem taşır. Söz konusu çeviri çalışmasında da Sanskrit sözcüklerin orijinal yazımı ile ilgili olarak aşağıda vermiş olduğumuz transliterasyon tablosuna sadık kalınarak, Sanskrit dili yazım kurallarına azami ölçüde dikkat edilmeye çalışılmıştır. Kelimelerin üzerine ya da altına konan imler genel okuyucu için fazla bir sıkıntı yaratmaz. Ancak Sanskrit diliyle uğraşanlar bu imlere dikkat etmek zorundadırlar. Harfin üstüne çizilen im o sesin uzun okunmasını sağlar. Örneğin, *latā* "sarmaşık", *lataa* şeklinde okunur.

Harflerin okunuşlarında dikkat edilmesi gereken iki harf vardır. Bunlar ष *sha* (okunuşu şa) ve ऋ *ṛ* (okunuşu ri) heceleridir. Örneğin, *Vishṇu* şeklinde yazılırken *Vişnu* olarak okunur, *Ṛgveda* yazılırken *Ri-*

gveda şeklinde okunur. Bu harflerin dışında kalan harflerin aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Daha önce Türkçeye çevrilmemiş olan bu iki dramı Türk okurlarla buluşturmak çok heyecan verici. Dileğim benim zevkle yaptığım bu çevirinin okuyucu tarafından da aynı zevkle okunmasıdır.

Sanskrit Dili Alfabesi									
Ünlüler		**Ünsüzler**							
Basit Ünlüler	**Çift Ünlüler**	**Gırtlak Sesleri**	**Damak Sesleri**	**Kafa Sesleri**	**Diş Sesleri**	**Dudak Sesleri**	**Yarım Sesler**	**Fışıltı Sesleri**	**Nefes Sesi**
अ (a)	ए (e)	क (ka)	च (ça)	ट (ṭa)	त (ta)	प (pa)	य (ya)	श (ṣa)	ह (ha)
आ (ā)	ऐ (ai)	ख (kha)	छ (ċha)	ठ (ṭha)	थ (tha)	फ (pha)	र (ra)	ष (sha)	
इ (i)	ओ (o)	ग (ga)	ज (ca)	ड (ḍa)	द (da)	ब (ba)	ल (la)	स (sa)	
ई (ī)	औ (au)	घ (gha)	झ (cha)	ढ (ḍha)	ध (dha)	भ (bha)	व (va)		
उ (u)		ङ (ṅa)	ञ (ña)	ण (ṇa)	न (na)	म (ma)			
ऊ (ū)									
ऋ (ṛ)									
ॠ (ṝ)									
ऌ (ḷ)									
ॡ (ḹ)									

BHĀSA KİMDİR?

"Bhāsa kimdir?" sorusuna net bir cevap vermek güçtür. Nasıl ki Aşvaghoşa en eski Buddhist şair olarak kabul ediliyorsa, Bhāsa da ona atfedilen dramlarıyla Vishṇu ve muhtemelen Brāhmaṇ inanırı ilk büyük Hindu dram yazarı olarak kabul edilir. Adı "parıltılı, ışıklı" anlamına gelen Bhāsa'nın yaşadığı dönem MS 3. yüzyıl olarak tahmin edilmektedir. Büyük dram yazarı ve şair Kālidāsa'nın *Mālavikāgnimitra* adlı dramın Giriş bölümünde Bhāsa'nın adı geçmektedir[1]. Kālidasa'dan başka bir diğer dram yazarı Bāṇa da Bhāsa'dan bahseder.

1909 yılında Ganapati Şastri tarafından Padmanabha Puram'a yakın bir yerde yapılan kazı çalışmalarında palmiye yaprakları üzerine yazılmış ilk etapta on dram, daha sonra da üç dram bulunmuştur. Böylece gün yüzüne çıkarılan bu on üç dram Bhāsa'ya mal edilmiştir. Ancak bu, bilim insanları tarafından tartışmaya neden olmuştur. Öyle ki bazıları bu dramların bırakın hepsini, herhangi birinin bile Bhāsa'ya mal etme konusunda şüphe içindeyken, bazılarının ise sadece bazı dramlar için çekinceleri vardı. Bu tartışma, Pulsakar tarafından çözüme ulaştırılmış ve on üç eserin Bhāsa'ya ait olduğu konusunda anlaşmaya varılmıştır.

Bhāsa, dramları olayların hızını ve coşkusunu korumak için belirgin bir tarzda işlemiştir. Diyalogları heyecanlı ve komiktir. Dramlarının konusunda ve diyalogların çözümünde her zaman sahnede nasıl etkileyici olacaklarını göz önünde bulundurmuştur. Karakterlerini eğlenceli, sağlam ve nazik olacak şekilde seçmiştir. Dramlarının konularını ise dört kaynaktan aldığı tahmin edilmektedir.

---

[1] Sahne Müdürü: "Ālim meclisi bahar festivalinde Kālidāsa'nın yazdığı Mālavikāgnimitra adlı eserin sergilenmesini istedi benden. Hadi müzikle birlikte başlayalım." Aktör: "Bu imkânsız! Bhasa, Sumillaka, Kaviputra gibi ünlü şairlerin eski eserleri dururken meclis nasıl olur da Kālidāsa'nın çağdaş eserini ister." (Kālidāsa 2013).

Pañçaratra (Beş Gece)
Dūtavākya (Elçi)
Madhyamvyāyoga (Ortanca Oyunu)
Dūtaghaṭotkaça (Elçi Ghaṭotkaça)
Karṇabhāram (Karṇa'nın Görevi)
Ūrubhaṅgam (Kırık Kalça)

adlı bu altı dramın konusunu Mahābhārata destanından almıştır. Stillerindeki sadelik ve konuyu kısaltmasındaki ustalıktan anlaşılmaktadır ki bu dramları bu altı dramın muhtemelen yazarın ilk dönem çalışmaları olduğu düşünülmektedir. Dahası bu dramlar, onun bir dram yazarı olarak doğmuş olduğunu göstermektedir (Winternitz, vol III 1998). Üç perdelik *Pañçaratra* dramı Mahābhārata destanının Virāṭa-parvan bölümünden, tek perdelik dramlarından *Dūtavākya'yı* Bhagavadyāna-parvan'dan, *Madhyamvyāyoga'yı* Hiḍimba-vadha-parvan'dan, *Dūtaghaṭotkaça'yı* Abhimanyuvadha-parvan'dan, *Karṇabhāram'ı* Kuṇḍalā-haraṇa-parvan'dan ve *Ūrubhaṅgam'ı* ise Gadāyuddha-parvan'dan;

Beş perdelik *Bālaçarita* (Çocukça İşler) dramının konusunu Harivaṃṣa, Vishṇupurāṇa ve Bhāgavatapurāṇa'da yer alan Kṛshṇa öykülerinden;

Yedi perdelik *Pratimānāṭaka* (Heykel Oyunu) ve altı perdelik *Abhişekanāṭaka* (Taç Giyme) dramlarının konusunu ise Rāmāyaṇa destanından;

Svapnavāsadatta (Düşte Vāsadatta), *Praticñayaugandharāyaṇa* (Yaugandharāyaṇa'nın Sözü), *Avimāraka* (Koyun Katili) ve *Daridraçārudattam* (Fakir Çārudatta) dramlarının konularını Guṇāḍhya'nın Bṛhatkathā'sından aldığı tahmin edilmektedir.

Bu on üç dram;

1. Bütün dramlar Sahne Müdürü (Sahne Müdürü) ile başlar. Hâlbuki klasik dramlarda ise önce Nāndī sonra Sahne Müdürü ile başlar.

2. Giriş bölümü *Sthāpanā* olarak adlandırılır, diğer dramlarda ise *Prastāvanā* olarak isimlendirilir.

3. Eser adına ve yazar adına klasik dramlardan farklı olarak bu oyunların *Sthāpanā* bölümünde bahsedilmez. Bu da bu oyunların klasik dönem öncesine ait olduğunu ve muhtemelen bu ayrıntıların giriş kısmına bırakıldığını göstermektedir.

4. *Bharatavākya* yani son sözle (Kralımız bütün dünyayı yönetsin, yeryüzünü korusun vb. gibi) biter.

5. Dramlar ayrıca yapı olarak benzerlik gösterir. Dramların çoğunun açılış dizeleri *mudrālankāra* olarak adlandırılan teknik bir terimle ana karakterleri bir araya getirir (Devadhar iii).

Bhāsa, Sanskrit edebiyatının babası olarak kabul edilir. Yaşadığı dönem hakkında farklı görüşler olmasına rağmen onun büyüklüğü konusu tartışılmazdır. Bilim adamları tarafından yaşadığı tahmin edilen (en erken ve en geç) dönemler arasında yüzyılların olması ise hayret vericidir.

DARİDRAÇĀRUDATTAM (FAKİR ÇĀRUDATTA) HAKKINDA

Daridraçārudattam yani *Fakir Çārudatta* adlı eseri her ne kadar yarım kalmış bir eser olarak kabul edilmiş olsa da Bhāsa'nın edebî kişiliğini bize yansıtmaktadır. Konuyu işleyiş biçimi, olayları kurgulaması oldukça ustalıklıdır. Ancak bu dram, bölük pörçük şekilde ele geçmiştir. 4. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Şūdraka adlı dram yazarı *Mṛççhakatika* "Toprak Arabacık" adlı dramında bu konuyu işlemiştir. Şūdraka'nın Bhāsa'nın eserinden etkilenerek on perdelik bu eseri kaleme aldığı varsayılmaktadır. Yarım kalmış olduğu kabul edilen bu dramı, okuyucunun hayal dünyasını kullanarak tamamlayacak olması da oldukça heyecan vericidir. Bu şekilde dramın bir sonu değil, birçok farklı sonu olacaktır. Kimi okuyucu mutlu sonla bitirecek kimi mutsuz sonla, her ne şekilde bitirilirse bitirilsin, tarihin derinliklerinden gelen böyle bir eseri çevirmek benim için de oldukça heyecan vericiydi.

Dramın giriş bölümünde sabah erkenden evinden çıkan Sahne Müdürü'nün açlıktan gözü dönmüştür. Karnını doyurmak için evine geri döner. Evden mis gibi kokular gelmektedir. Kokuları duyan Sahne Müdürü, karısını çağırır ve bu kokuların nedenini sorar. Karısı da bir sonraki hayatında yakışıklı bir kocaya sahip olma orucu tuttuğunu ve bütün hazırlıkların onun için yapıldığını söyler. Ayrıca kadın Sahne Müdürü'nden dinî töreni yerine getirmesi için bir Brāhmaṇ davet etmesini ister. Bunun üzerine Sahne Müdürü evden

dışarı çıkar ve yolda Çārudatta'nın dostu Brāhmaṇ Vidūshaka'yla karşılaşır ve onu evine davet eder.

I. Perde: Ancak Vidūshaka, Sahne Müdürü'ne çok işi olduğunu ve başka birini bulmasını söyler ve arkadaşı Çārudatta'yla birlikte eve doğru gider. Bu sırada kralın kayınbiraderi Şakāra ve asalak arkadaşı Parasite, hayat kadını Vasantasenā'yı kovalamaktadırlar. Vasantasenā gecenin karanlığından faydalanarak kaçmış ve şans eseri Çārudatta'nın evine sığınmıştır. Önce onu hizmetçisi sanan Çārudatta, gerçeği öğrenince onu korur ve dostu Vidūshaka'yla birlikte evine gönderir, ancak Vasantasenā gitmeden önce mücevherlerini koruması için Çārudatta'ya bırakır.

II. Perde: Vasantasenā hizmetçisine, Çārudatta'ya olan aşkından bahsederken içeriye alacaklılarından kaçan Saṁvāhaka girer ve onu korumasını ister. Daha önce Çārudatta'nın koruması altında olan Saṁvāhaka, Vasantasenā'ya başından geçenleri anlatır. Sevdiği adamın cesareti sayesinde azgın bir fille nasıl başa çıktığını öğrenen Vasantasenā, Saṁvāhaka'ya yardım ederek onu yolcu eder.

III. Perde: Çārudatta ve dostu Vidūshaka bir gösteriden sonra eve dönmüşlerdir. Yorgun oldukları için uyumaya giderler. Gece yarısı Saccalaka adlı bir hırsız evin duvarına bir delik açarak içeri girer. Uyku sersemi Vidūshaka, Vasantasenā'nın mücevherlerini Çārudatta sanarak ona verir. Sabah eve hırsız girdiği ve mücevherlerin çalındığı ortaya çıkınca Çārudatta'nın karısı değerli inci kolyesini çalınan mücevherlerin yerine verir.

IV. Perde: Saccalaka bu hırsızlığı Vasantasenā'nın hizmetçisi Madanikā'ya olan aşkından dolayı yapmıştır. Mücevherleri Vasantasenā'ya vererek sevdiği kıza kavuşmak istemektedir. Madanikā mücevherleri görünce onların hanımına ait olduğunu anlar ve Saccalaka'yla onları Çārudatta vermiş gibi hanımına götürmesini ister. Bu sırada Vidūshaka inci kolyeyi verip geri dönmüştür. Vidūshaka gittikten sonra Saccalaka sanki Çārudatta vermiş gibi inci kolyeyi Vasantasenā'ya verir. Saccalaka'yla Madanikā arasındaki konuşmayı duyan Vasantasenā, mücevheri hizmetçisine vererek onun sevgilisiyle evlenmesini sağlar. Kendisi de inci kolyeyi Çārudatta'ya geri vermek için yola çıkar.

Bu perdeyle oyun biter.

FAKİR ÇĀRUDATTA
(दरिद्रचारुदत्तम् DARİDRAÇĀRUDATTAM)
DRAMININ KARAKTERLERİ

Erkekler
Sahne Müdürü (Sūtradhāra): Sahne müdürü.
Çārudatta (Nāyaka): Başkahraman.
Vidūshaka (Maitreya): Çārudatta'nın arkadaşı Brāhmaṇ.
Şakāra (Saṃsthāna): Kralın kayınbiraderi.
Parasite (Viṭa): Şakāla'nın arkadaşı.
Saṃvāhaka: Tellak.
Çeṭa: Vasantasenā'nın erkek hizmetçisi.
Saccalaka: Madanikā'nın âşığı.
Vardhamānaka: Çārudatta'nın hizmetçisi.
Çūrṇagoshṭa: Sahne müdürü ve karısının hizmetçisi.

Kadınlar
Sahne Müdürünün Karısı (Naṭī): Sahne Müdürü'nın karısı.
Vasantasenā (Gaṇikā): Oyunun kadın başkahramanı.
Brāhmaṇī: Çārudatta'nın karısı.
Radanikā: Çārudatta'nın hizmetçisi.
Viççhittikā: Vasantasenā'nın hizmetçisi.
Çaturikā: Vasantasenā'nın hizmetçisi.
Hizmetçi kız: Kadın hizmetçi.

GİRİŞ

(Açılışın sonunda Sahne Müdürü içeri girer)

Sahne Müdürü: Sabah evden öyle erken ayrıldım ki nilüfer çiçeğinin üzerindeki iki damla su gibi açlıktan gözlerim fıldır fıldır oynuyor. Eve gidip kahvaltının hazır olup olmadığına bakacağım. (Geri döner) İşte bu bizim evimiz. İçeriye gireyim. (İçeri girer ve etrafa bakar) Yer bakır kaplarla dolu. İçyağın iştah açıcı kokusuna benzer bir koku var ve iyi bir şey olacakmış gibi hizmetçiler oradan oraya koşuşturuyorlar. Kahvaltı hazır mı acaba? Yoksa tüm dünyanın pilavdan yapıldığını düşünmeme açlık mı neden oldu? En iyisi karımı çağırayım. Sevgili eşim, bir dakikalığına buraya gelir misin?

(İçeri girer)

Sahne Müdürünün Karısı: Buyurun efendim. Geri gelmiş olmanız mutluluk verici.

Sahne Müdürü: Sevgilim, evde kahvaltı yapacak bir şeyler var mı?

Sahne Müdürünün Karısı: Evet efendim.

Sahne Müdürü: Çok yaşayasın! Daima böyle güzel yiyecekler veren kimse olasın!

Sahne Müdürünün Karısı: Niçin efendim, sizi bekliyordum.

Sahne Müdürü: Sevgili eşim, istediğim her şey var mı?

Sahne Müdürünün Karısı: Var.

Sahne Müdürü: Tanrılar seni korusun. Ne var sevgili eşim?

Sahne Müdürünün Karısı: Eritilmiş tereyağı, şeker, kaymak ve pirinç var.

Sahne Müdürü: Evde bütün bunlar var mı?

Sahne Müdürünün Karısı: Evde yok ama pazarda var.

Sahne Müdürü: (Öfkeyle) Hain kadın. Bütün ümitlerin kırılsın ve boşa çıksın. Şiddetli bir rüzgârla dağın zirvesindeki bir çim destesi gibi sallandım ve sonra tekrar yere düştüm.

Sahne Müdürünün Karısı: Telaşlanmayın. Kısa bir süre bekleyin. Her şey hazır olacak. Her şeyim var ama asla korkum yok. Bana yardım etmelisiniz efendim. Bugün orucum.

Sahne Müdürü: Ne orucu tutuyorsun, sevgili eşim?

Sahne Müdürünün Karısı: Yakışıklı bir kocaya sahip olma orucu.

Sahne Müdürü: Bir sonraki hayatın için sanırım?

Sahne Müdürünün Karısı: Kesinlikle öyle.

Sahne Müdürü: Tamam, öyle olsun. Fakat bu oruç tutma fikrini sana kim verdi?

Sahne Müdürünün Karısı: Hizmetçimiz Çūrṇagoshṭa.

Sahne Müdürü: Aferin, Çūrṇagoshṭa, aferin.

Sahne Müdürünün Karısı: Eğer müsaade ederseniz efendim, dengimiz olan birkaç Brāhmaṇ davet etmek istiyorum.

Sahne Müdürü: Tamam, ama önce güzel bir kahvaltı yapacağım. Pekâlâ, şimdi içeri git. Ben de bize uygun bir Brāhmaṇ bulayım.

Sahne Müdürünün Karısı: Emredersiniz efendim. (Çıkar)

Sahne Müdürü: Şimdi fakir bir Brāhmaṇ'ı nereden bulabilirim? (Etrafa bakınır) İşte! Çārudatta'nın arkadaşı soylu Maitreya buraya doğru geliyor. Onu davet edeceğim. (Ona doğru gider) Efendim, sizi evime yemeğe davet etmek istiyorum. Fakir biri olduğum için beni ve davetimi hor görmeyin. Yemekler iyi olacak. Erimiş tereyağı, şeker, kaymak, pirinç vb. gibi her şey var. Bunların yanı sıra ödemeyi altınla yapacağım.

(Sahnenin arkasından)

"Başka birini davet etmelisin. Ben müsait değilim."

Sahne Müdürü: Büyük bir nezaketle sunulan tereyağı, şeker ve kaymakla hazırlanmış olan ve acılı baharatlarla lezzetlendirilmiş olan bu nefis pirincin keyfini çıkarın.

Girişin Sonu

I. PERDE

(*Çārudatta'nın* evinin dışında)

Vidūshaka: Başka birini çağırmalısınız. Sana söylüyorum ben müsait değilim. Ne dedin? Bol yiyecekler mi olacak? Evet, biliyorum ama mangon çok tatlı bile olsa çekirdeği yenmez, çünkü uygun olmaz. Niçin beni tatlı sözlerle kandırmaya çalışıyorsun? Sana söyledim, meşgulüm. Ücretin altından olacağını neden söylüyorsun? Aklımı çelmene razı gelemem. Yazık, bedbahtlık! Artık başkalarının beni davet etmelerini bekleyeceğim. Günlerim Çārudatta'nın evinde iştah açıcı tatlıları yiyerek, tıpkı gırtlağına kadar doymuş bir boğa gibi geçti. Etrafım da yirmi dört saat boyunca hazır olan çadıruşağı otuyla lezzetlendirilmiş yiyecekler ve çeşitli şekillerde sayısız tabaklarla kuşatılmıştı, ben tıpkı boya tablaları arasında oturan bir ressam gibiydim, ayrıca aralarında kaşı yukarı kaldıran hoş kokulu, keyif verici içkiler de vardı. Ve şimdi soylu Çārudatta fakir olduğundan onun evine gitmeden önce tıpkı güvercinler gibi yiyeceğimi başka yerlerden elde etmeliyim.

Başka mükemmel şeyler de var. Midem değişen olayları anlar. Oldukça az bir şeyle doyar. Eğer teklif edilirse iyi bir pirincin ağırlığını alacak. Sunulmayan şey istenmez ve kabul edilmez. Elbette ben böyle bir olaydan memnun değilim.

Soylu Çārudatta ibadette, bu yüzden ben ona çelenk ve hoş bir elbise aldım. Şimdi onun yanına gideyim. (Yürür ve etrafa bakar) İşte soylu Çārudatta burada tıpkı şafak vaktindeki ay gibi güzel ama acınası bir hâlde. Gelirine uygun olarak ev tanrılarına tapınmış bu tarafa geliyor. Ona doğru gideyim.

(Çıkar)

(Adaklarını sunan *Çārudatta*, Vidūshaka ve elinde bir sepetle Hizmetçi kız içeri girer)

Çārudatta: (Kederle içini çeker) Ah! Fakirlik yüksek gönüllü biri için diri diri ölmektir. Çünkü,

Evimin eşiğinde kuğular ve turna kuşları, eski tahılların özleriyle filizlenen çiçeklerin özlerini ve orada solucanlar tarafından yenilip yere düşen tohumları paylaştılar.

Vidūshaka: Kendi kendinize bu kadar işkence etmeyin. Bir evdeki ilk günler şartlara uygun olarak bir insanın ilk zamanları gibidir. Zenginliğinizin bozulması, şu andaki fakirliğinize bir cazibe verir, tıpkı gece yarısının karanlığında parlaklığını kaybetmiş ayın cazibesi gibi.

Çārudatta: Servetimi kaybetmek bana acı vermez. Ama erdem ve duyarlılığını kaybeden bir insan bana acı verir. Çünkü,

Acı bir dönemden sonra gelen mutluluk, tıpkı karanlıkta bir lambanın ışığı gibi hayranlık uyandırır, ama refahtan sonra yoksulluğa düşen kişi bunu tüm benliğinde yaşar, ama bu yine de ölümden iyidir.

Vidūshaka: Bu kadar zenginlik, yığınla servet nasıl çarçur oldu?

Çārudatta: (İç çeker) Gitti, dostum aynı şansım gibi. Bak,

Paramı arkadaşlarımın ihtiyacı için harcadım. Hiçbirini geri çevirdiğimi hatırlamıyorum. Bu ruh bir bedel ödedi ama yok olmadı.

(Üzüntüsünü gösterir)

Vidūshaka: Zenginlik ve gönenç için kederleniyor musun?

Çārudatta: Gerçekte benim üzüntüm zenginliğimi kaybetmemden dolayı değil, çünkü şansın dönmesiyle tekrar zengin olabilirim. Zenginliğimi kaybettiğimden beri arkadaşlarımın umursamaz olması beni üzüyor.

Üstelik,

Eğer bir insan fakir olursa onun akrabaları onun sözlerine değer vermezler. Onun yüce gönüllülüğü komik olur. Erdemli ayın güzelliği soluktur. Düşmanlar hariç arkadaşlar uzaklaşır. Belalar çoğalır. Başkalarının yaptığı kötü işler başına dert olur.

Vidūshaka: Tıpkı tatarcık tarafından korkutulmuş çoban çocukları gibi, bu lanet olası para işleri evden kaçıyor. Zenginliğini kaybetmen artık seni rahatsız ediyor. Ama tıpkı ilkbaharda,

sazlıkların yaşlı bitkilerinin sürgün verdiği gibi tekrar zengin olacaksın. Bu nedenle canını sıkma.

Çārudatta: Dostum, canım niçin sıkılsın? Yazgımı takip eden karım, üzüntülerimi ve sevinçlerimi paylaşacak iyi arkadaşlarım var, ben mi fakirim? Ayrıca yoksullarda eksik olan şeyi yani yüce cömertliğimi kaybetmedim.

(Parasite ve *Şakāra* tarafından kovalanan heyecan içindeki Vasantasenā *içeri girer)*

Şakāra: Dur, Vasantasenā dur! Sana söylüyorum. Günah işlemiş gibi neden kaçıyorsun? Oh! Lütfen, seni şimdi öldürmeyeceğim. Dur! Doğrusu, bedenim, tıpkı küçük bir deri parçası üzerine düşmüş kor ateş gibi dağlanıyor.

Parasite: Vasantasenā!

Bir kaplan tarafından kovalanan ürkek bir ceylan gibi niçin korku içinde kaçıyorsun? Niçin dans öğretmeye yetenekli ayaklarınla acele ederek zarafetin zarif şeklini değiştiriyorsun? Niçin gözlerin korku içinde ürkek bakışlar atıyor?

Şakāra: Dostum! İşte Vasantasenā gidiyor. Tıpkı bir çift tazı tarafından kovalanan bir çakal gibi bizim tarafımızdan kovalanıyor. Halhallarının ve kemerinin keyifli şıngırtısı kalbimi çaldı.

Parasite: Vasantasenā!

Yüz adım attıktan sonra, tıpkı kuşların efendisinin korkusuyla boğulmuş dişi bir yılan gibi niçin kayıp gidiyorsun? Hızlı koştuğumda tıpkı rüzgâra benziyorum. Seni yakalayamayacağımı mı düşünüyorsun?

Vasantasenā: (Etrafa bakınır) Pallavaka! Pallavaka! Parabhritikā! Parabhritikā! Madhukarakā! Şārika! Yazık. Bütün hizmetkârlarımı kaybettim. Bu yüzden kendi kendimi korumalıyım.

Şakāra: İstediğin gibi haykır. Hatta guguk kuşu, arı ve sığırcık kuşu için ilkbaharın bütün ayları için haykır. Dünyada seni kim koruyacak?

Vāsudeva (Kṛshna) ya da Kuntī'nin oğlu Canamecaya gibiyim. Seni saçlarından yakalayıp Duhşāsana'nın Sītā'yı götürdüğü gibi seni kapıp götüreceğim.

Parasite: Vasantasenā! Beni kalbi tamamen saf korku ile dolu olan adam gibi düşün. Bak,

Karakterimdeki karanlıktan dolayı gecenin karanlığı bana ta-

nıdık geliyor. Karanlıkta, tekrar tekrar bitmeyen loş dar sokaklardan geçtim. Bütün sözlerimin genç bir kadının anlamasını düşünmüyorum, ama pazar yerindeki muhafızlara git ve sor. Öldürülmekten kim kaçtı?

Vasantasenā: Kendini böyle övmesinden dolayı hayatımdan şüphe duyuyorum. Becerileriyle övünen bu insanlar kötü işlerden geri duracaklar mı?

Parasite: Hanımefendi, lütfen isteğimize uyun. Bakın,Nazik bir rica geri çevrilirse bu öfkeye neden olur. Örneğin, benim gibi öfkeyle dolu olan insanlar ne yapmazlar? Kılıcı uzun süre tutan bu elimden mi korktunuz? Genç bir kadının cinayetinin korkusundan beni de kendini de kurtar.

Vasantasenā: Onun kur yapması bile endişe verici.

Şakāra: Vasantasenā, dostum haklı.

Böyle güçlü bir erkeğin kur yapması nadir olur ve sen daha çok yapmalısın.

Bak genç kız,

Tavus kuşunun boynuna benzeyen mavi kılıcım oldukça keskindir. Senin başını koparacağım ya da seni öldüreceğim. Bunu bizim gibi çileden çıkmış erkekler yapar. Bir adam hareketsiz kaldığında artık yaşayamaz.

Vasantasenā: Değerli efendim, ben soyluların çocuklarının erdemli eğlenceleriyle geçinen bir fahişeyim.

Parasite: Evet, bu yüzden senin peşindeyiz.

Vasantasenā: Değerli efendim, benim gibi küçük bir kadından ne isteyebilirsiniz, canımı mı ya da mücevherlerimi mi?

Parasite: Kim bir sarmaşığı çiçeklerinden soyar ki?

Vasantasenā: O zaman endişeye gerek yok.

Şakāra: Vasantasenā. Bana âşık olmalısın, ben bir prensim.

Vasantasenā: Huzur içinde yat.

Şakāra: Onu dinle, dostum. Dinlenmeye ihtiyacım olduğunu düşünüyor.

Parasite: (Kendi kendine) Aptal onu lanetlediğini görmüyor. "Öleceğini" kastediyor. O ise onun "yorgun" olduğunu düşündüğünü sanıyor. Bunun yanı sıra kollarıyla jestler yapıyor, histen yoksun boş laflar söylüyor. Hareketleri kaba, sözleri küçültücü. Tıpkı bir hayvanın bir insanda bedenlenmesi gibi.

(Yüksek sesle) Vasantasenā, yüzüme karşı söylediğin şey nedir? Bu evinizin yolu değil. Dikkatli ol.

Bir fahişenin evi bütün gençler tarafından bilinir. Unutma! Sen yol kenarında büyüyen bir ağacın çiçeği gibisin. Vücudu para karşılığı satın alınan bir malsın. Bu yüzden kibar bayan, isteyerek ya da nefret ederek erkeklere hizmet etmelisin.

Vasantasenā: Soylu kişi bağlılığımı takdir ediyor.

Şakāra: Dostum! Burası ne kadar kasvetli bir yol. Onun kaçmasına izin verme. Aşk Tanrısı'nın festivalinden beri fakir tüccarın oğlu Çārudatta adındaki gence âşık olmuş, gözleri başka kimseyi görmüyor. İşte onun evinin yan kapısı.

Vasantasenā: (Memnun bir şekilde) Burası onun evi. Neyse ki düşmanlarımın zulmü sayesinde aşkımın yakınına getirildim. Tamam, yapacağım! (Sessizce gider)

Şakāra: (Etrafa bakınır) Dostum! Kız kayboldu, kız kayboldu.

Parasite: Kayboldu da ne demek? Onu arayıp bulun, arayıp bulun.

Şakāra: Hiçbir yerde yok, dostum.

Parasite: Hepimizin kafasını karıştırarak bizi aldattı. Vasantasenā, nerede olduğunu biliyorum.

Gerçi akşam karanlığında görünmesen de bir bulut kümesi içine kapatılmış bir ışık gibi, mücevherlerinin şıngırtısı seni ele verecek ve hafif esinti parfümünün kokusunu getirecek.

(Vasantasenā boynundaki çelengi bırakıp mücevherlerini çıkartır)

Parasite: Oh! Bu karanlığın yoğunluğu can sıkıcı.

Karanlık, tıpkı bir serseriye hizmet eder gibi, kollarıma yağ sürüyor, gökyüzünden is yağıyor ve ben hiçbir şey görmüyorum.

Ayrıca,

Hazır bir barınak ama tehlikelerin kaynağı olarak karanlık derin bir ormana eşit. Endişe ve korkuya neden olan şeylerin her ikisi de karanlık tarafından meydana getirilir.

Yine de,

Görmek için gözlerimi fal taşı gibi açıyorum, ama bütün her şey tamamen karanlığa gömüldü. Gözlerim açık olmasına rağmen, kasvetten dolayı kapalı gibi görünüyorlar.

KIRIK KALÇA

ऊरुभङ्गम्

(ŪRUBHAṄGAM)

KIRIK KALÇA (ŪRUBHAṄGAM) DRAMI HAKKINDA[1]

Bhāsa'nın tek perdelik oyunları arasında yer alan Ūrubhaṅgam "Kırık Kalça", en dikkate değer dramıdır. Bu dramın dilinin stil ve güzelliğinin yanı sıra olay örgüsünün dramatize edilmesi de üstün beceri gerektirmektedir.

Dram, Sahne Müdürü ve Pāripārşvaka arasında geçen konuşmayla başlar. Giriş kısmında sahneye üç asker girer ve aralarında konuşmaya başlarlar. Bu askerler Duryodhana ve Bhīma arasında meydana gelen savaş sonrasında gördükleri savaş meydanını tarif ederler. Savaşta ölmüş fillerin bedenlerinin yığın halindeki görüntülerini sunak yerlerine, korkunç bir kıyımla katledilmiş insanları ise kurban edilmiş hayvanlara benzetirler. Giriş bölümünün sonunda sahneye Baladeva girer. Kalçaları Bhīma tarafından kırılmış Duryodhana ile aralarında savaşla ilgili bir konuşma geçer. Daha sonra Duryodhana'nın babası, annesi, kraliçeleri ve oğlu Durcaya onu aramak için savaş meydanına gelirler. Etraftaki görüntü karşısında üzüntüye kapılırlar. Durcaya babasını yerde otururken bulur ve her zaman yaptığı gibi kucağına çıkmak ister ama Duryodhana buna engel olur. Bunun üzerine Durcaya kraliçeleri, büyükbabasını ve büyükannesini çağırır. Duryodhana'nın hâlini gören babası Dhṛtarāshṭra ve annesi Gāndhārī çok üzülürler. Onlarla vedalaşan Duryodhana, krallığını oğluna bırakarak ölür ve cennete gider.

Dram bu şekilde bir trajediyle sona erer.

[1] Mahābhārata destanının (IX; LXXXII) Gadāyuddha-parvan adlı bölümünde anlatılır.

KIRIK KALÇA (ŪRUBHAṄGAM) DRAMININ KARAKTERLERİ

Erkekler
Sahne Müdürü: Sahne müdürü.
Pāripārşvaka: Sahne müdürünün yardımcısı.
Askerler: Duryodhana'nın ordusuna bağlı üç asker.
Duryodhana: Kurular'ın kralı ve Dhṛtarāshṭra'nın yüz oğlunun en büyüğü.
Dhṛtarāshṭra: Duryodhana'nın kör babası.
Durcaya: Duryodhana'nın oğlu.
Aşvatthāmā: Kurular'ın dostu ve öğretmen Droṇa'nın oğlu.

Kadınlar
Gāndhārī: Kuru kralı Duryodhana'nın annesi.
Pauravī: Kuru kralı Duryodhana'nın kraliçesi.
Mālavī: Kuru kralı Duryodhana'nın kraliçesi.
Baladeva: Kṛshṇa'nın kardeşi.

GİRİŞ

(Açılıştan sonra Sahne Müdürü içeri girer)

Sahne Müdürü: Bhīshma ve Drona'nın her ikisi kıyınız, Cayaratha suyunuz, Gāndhāra'nın kralı girdabınız olsun. Şanlı Keşava, düşman nehrinde Arcuna'yı karşıya geçirdiği gibi, sizi de düşman selinde taşıyan kayığınız olsun. Timsah gibi Drona'nın oğlu, krokodil gibi Kripa'yla birlikte dalgalarınız olsun. Duryodhana akıntınız olsun.

Ey Saygıdeğer kişiler sizlere bu sözlerle bir duyuru yapmak zorundayım. Neler oluyor? Ben duyuru yaparken duyulan bu sesler de nereden geliyor? Ne olduğunu görmeliyim!

(Sahnenin arkasından)

Oh! İşte buradayız.

Sahne Müdürü: Güzel! Ne olduğunu anladım.

(Pāripārşvaka *içeri girer)*

Pāripārşvaka: Efendim! Bu insanlar nereden geliyorlar?

Cennete gitmek uğruna kendi bedenlerini kurban etmeye hazır, biri diğerinin mihenk taşı olan bu insanlar aceleyle etrafta koşturuyorlar. Uzuvları yüzlerce ok ve mızrakla yaralanmış, bedenleri azgın fillerin dişleri tarafından parçalara ayrılmış.

Sahne Müdürü: Oğlum anlamadın mı? Duryodhana, yüz oğul ve bilgelikten yoksun Dhṛtarāshṭra'nın tarafında kalan tek kişidir. Yudhishṭhira'nın tarafında sadece Pāṇḍavalar ve Canārdana kalmıştır. Sāmantapañçaka ovasına kralların cesetleri saçılmış.

Bu savaş alanında, tıpkı kafa karışıklığı içinde çizilmiş bir tabloya sığdırılmış gibi, öldürülmüş askerler, krallar, filler ve atlar var. Bhīmā ve Suyodhana arasında savaş başlayacak. Onların savaşçıları, tanrıların kralı için ölüm evine girdiler.

Giriş Sonu

PERDE

(Üç asker içeri girer)

Hep birlikte: Oh! İşte Buradayız!

Birinci asker: Bu savaş meydanı düşmanlığın yeridir; gücün mihenk taşı, itibar ve prestijin evidir. Savaş meydanı, göksel perilerin kendilerine eş seçtikleri yerdir. Bu yer birçok yiğidin ölüm tanrıları için kahramanların yattığı, yaşayanların kurban ateşi ve bir prensin cennete açılan köprüsüdür.

İkinci asker: Doğru söylüyorsun. Savaş meydanı tıpkı iri kayalar gibi fillerin ölü bedenleriyle doludur. Her yerde akbabaların yuvaları var. Savaş arabalarının üstünde savaşçıları yok. Yeryüzünün kralları, her yerde ölüm oyunu olan bu yerden cennete kavuştular. Yüz yüze kaldıkları bu durum karşısında uzun süre yok edilemediler.

Üçüncü asker: Öyle olsa bile savaş meydanında kutsal tören devam ediyor. Bir av gibi yere düşen ve aslanlar gibi kükreyen savaşçılar kutsal şarkılarla desteklenirler. Bu kutsal törende düşmanlık ateşiyle yanan kurban direkleri mükemmel fillerin gövdeleri, etrafa yayılan oklar odun öbeğini, kutsal çimlerde katledilmiş bedenlerin yığını ve kutsal arabalar dalgalanan bayraklar gibi görünüyor.

Birinci asker: Buraya bakın!

Her biri bir diğerinin okuyla vurularak hayatlarını kaybetmiş krallar, savaş meydanında yatıyorlar ve kana bulanmış gagalarıyla kuşlar, onların bedenlerinden süsleri çekiştiriyorlar.

İkinci asker: Savaşmak için hazır ve donanımlı bir fil, ok sağanağının gücü karşısında yenildi, tıpkı bir kraliyet cephanesine benzeyen fil oklar ve yaylarla zırhı delindi.

Üçüncü asker: Burada başka bir şey daha var, bakın!

Akraba kadınların, damadın arabadan inmesine yardım ettikleri gibi, sabırsız çakallar da süslü ok kılıfını ve sancaktan

düşmüş kafataslı çelenk kolyesiyle savaşçının ölü bedenini arabanın önünde çekiştirirler.

Hep birlikte: Oh! Sāmantapañçaka nasıl korkunç bir savaş meydanı. Toprak ölmüş ve yaralı atların, insanların ve fillerin kanlarıyla sırılsıklam ıslanmış. Etrafa zırhlar, deri parçaları, şemsiyeler, deniz kabukları, başsız gövdeli zırhlar, kalkanlar, siperler, baltalar, kargılar, oklar ve yaylar ve sopalar gibi türlü türlü silahlar saçılmış.

Birinci asker: İşte burada.

Ölmüş fillerin bedenleri kanlı nehirde akıyorlar. Savaş atları, araba sürücüleri düşmüş prensiz arabaları çekiyorlar. Başsız gövdeleriyle eski alışkanlıklarıyla hızla koşuyorlar. Çıldırmış filler, sürücüsüz oradan oraya başıboş dolaşıp duruyorlar.

İkinci asker: Bir de bu tarafa bak!

Büyük ve soluk gözleriyle, gagaları üvendire kadar keskin, her tarafı kaplayan akbabaların geniş kanatları, tıpkı taze mercan balığı etiyle süslenmiş yelpaze gibi gökyüzünde parlıyor.

Üçüncü asker: Ölmüş atlar, filler, krallar ve askerler parlak güneş ışınları sayesinde açıkça görünüyorlar. Demir ok, mızrak, kargılar, kılıçlar ve ciritlerle kaplanmış yeryüzü, tıpkı yıldız kümesi inmiş gibi görünüyor.

Birinci asker: Savaşçılar böyle bir durumda şaşaalarını yitirmemiş, muhteşem görünüyorlar. Zira,

Savaş meydanında kralların korkusuz yüzleri tıpkı bir nilüfer yatağına benziyor. Gözleri tıpkı ilk kez oğul veren arılara ve açık, koyu kırmızı dudakları nilüfer çiçeğinin sürgününe benziyor. Kıvrık kaşları eğilmiş lamba teline benziyor. Savaş meydanında bir ok gibi havaya yükselmiş nilüfer çiçeğinin sapı, güneşin cesaretiyle çiçek açar.

İkinci asker: Ölüm, bunun gibi savaşçıları bile yener. Zor durumdaki insanlar bir kralın gücünü kullanamazlar.

Üçüncü asker: Oh! Ölüm savaşçılara hâkim olur mu?

Birinci asker: Hiç şüphesiz!

İkinci asker: Hayır, böyle söyleme.

Bugün savaş meydanının ortasında itibarlarıyla otoriteleriyle övünen, savaş meydanında oklarıyla Tanrı Şiva ile savaşan bu kralları, ölümü kabullenmeye mecbur bırakan Arcuna'y-